

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Pásztor Mihály*
Cím: *Magyar szó a városházán*

Forrás: *Magyar Hirlap*

Bp. (Hely) *1931. II. 21.* (Idő) (Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy *342.725*

Hely

Idő *"18"*

Személy

Helvyszám

MAGYAR SZÓ A VÁROSHÁZÁN

Irta: PÁSZTOR MIHÁLY

Száz esztendeje, hogy Kultsár István újságjában a következő híradás jelent meg:

„Pestvárosában tanátsi végzés következében a városháza tornyában vigyázó tűz-őr a' szokott köszöntéseket, (Ditsértessék s. a. t.) mind a város háza előtt s egyéb nyilvános helyeken álló városi őr-hajdúk „Válts fel” s más katonai szavakat magyar nyelven kiáltanak, úgy a Theresia városi templom tornyában vigyázó ember is. Hasonló ditséretes rendelést tett e részben Buda főváros Ns. Tanácsa is.“

Lehetetlen meghatódás nélkül olvasni ezt a százesztendős újsághírt, amely Pest-Buda megmagyarosodásának kezdetét jelentette. Elgondolni is furcsa, hogy volt idő, amikor az ország fővárosában németül beszéltek mindenki; németek voltak a cégtáblák; a boltosok és az iparosok; németül beszéltek az uccán és a kávéházban; németül beszéltek még a magyarok is. De ahol nem németül beszéltek: a királyi táblán; a hétszemélyes táblán, meg az országgyűlésen és az egyetemen, ott se magyar, hanem latin szó járta. A XVIII. század utolsó harmadában a nemzet műveltebb része — írja Grünwald Béla — maga zárta ki saját nyelvét az országgyűlésről, a megyékből, a hivatalokból, az iskolából és a társaságokból és mikor II. József 1784-ben a német nyelvet

teszi meg államnyelvvé, Magyarországon akkor tulajdonképpen nem a magyar nyelvet támadja meg, hanem a latint. Az idegen szó leghathatósabb terjesztői az előkelő nők voltak, a társaságbeli dámák, akik valósággal lenézték és kirekesztették a társaságukból azokat, akik magyarul beszéltek. Így felejtette el aztán lassacskán anyanyelvét a magyar arisztokrácia; sőt megesett, hogy mikor az 1811-es országgyűlésen többen követelték a magyar szó jogait, több vármegye képviselője lehetetlennek mondta, hogy hivatalos nyelvvé legyen a magyar, mert szerinlük a nemesség között senki sincs, aki magyarul tudna.

A magyar nyelv jogait nem is az arisztokrácia, nem a főemberek követelték, hanem éhenkórász színészek; néhány tudós és író; Mária Terézia Bécsben élő testőrei és a magyar katonák. Festetics György azért hagyja ott a katonai pályát, mert az országgyűlésen veszi tőle, hogy magyar vezényszót követel a magyar ezredek számára. És mikor Révai Miklós a tudós piarista a pesti egyetemen elfoglalja a magyar nyelv tanszékét, azal kezd az előadását, hogy: „Uraim, nem tudok magyarul!” De ezt is latinul mondta.

József császár halála után már több híve van a magyar szónak és bátrabban mernek agitálni a magyar nyelv jogaiért Ennek az

agitációnak hatása alatt rendelik el 1791-ben, hogy az egyetemen és gimnáziumban próbál tért hódítani a magyar szó, hanem a városházán is. A pesti tanács 1796 január 7-én tartott tanácsülése jegyzőkönyvét szerkesztik először magyarul. Ez azért meglepő, mert a pesti tanács tagjainak nagyobbik fele akkoriban még nem tudott magyarul. A XIX. század elején a magisztrátus a folyamodványokra olyan nyelven válaszolt, amilyen nyelv volt a folyamodvány. Természetes, hogy a legtöbb válasz németül, vagy latinul szólt, de akadtak helyel-közzel magyar válaszok is. Viszont bizonyos, hogy az a nagy háború, amely végül a főváros megmagyarosodására vezetett, mégis most száz esztendeje kezdődött és azal, hogy a pesti városháza toronyőre attól fogva magyar nyelven kiáltotta az ég négy tája felé, hogy: „Ditsértessék!”

Mekkora szenzációt kellett ez a magyar szó, mikor először kiáltotta bele a nagy levegő-égbe a városháza toronyőrel A magyar szóért folytatott háborúnak fontos dátuma volt az 1831-es esztendő, amit az is mutat, hogy a nagyméltóságú királyi Kúria is ebben az esztendőben hozott első ízben magyar nyelvű ítéletet. Az előző esztendőben jelent meg Széchenyi Istvánnak „Hitel” című könyve, mely a maga idejében „a legnagyobb könyvsiker” volt. Addig csak kalendáriumok jelentek meg akkora példányszámban, mint a Hitel és Széchenyi brosurája már magyarul és Széchenyi szót a nemzethez. De hogy a magyar szónak még ezekben az időkben is mekkora küzdelmet kellett folytatnia a magyar

közömbösség ellen, az mutatja legjobban, hogy Jósika Miklós báró első regényéből, Abafiból csak akkor lett igazán könyvsiker, mikor németre is lefordították. De a magyar nyelvet térhódításának diadalmos útjában már nem lehetett megállítani. 1884-ben hosszas viták után az országgyűlés végül is a magyar nyelvet teszi hivatalos nyelvvé Magyarországon, 1844-ben Buda lakóinak kilencven százaléka még mindig német volt és legalább is az öregek németül beszéltek Pesten is. A magyar nyelv azért folyton terjedt, terjesztették az újságok, a költők és a tudósok. A prókátorok és az újságírók megmagyarosították a táblabíró urak latin és az idegen eredetű polgárság német világát. 1844-től kezdve a királyi kamara meg a helytartó tanács sem latinul, hanem magyarul levelezett a pesti tanáccsal, leirataiban így titulálván a magisztrátust:

„Értelmes és gondos Tanács!”

A Bach-korszak első esztendejében is bajok voltak a magyar szóval. Népszámlálás volt és a felsőbbség „szelíd nyomással” akarta rákényszeríteni a pesti magisztrátust, hogy a népszámlálást a nemesség javára döntse el olyan formán, hogy aki németül beszél, azt osztrák honosnak írja be. Terczy akkori helyettes polgármester, aki mellesleg szólva alig tudott magyarul, tiltakozott a népszámlálás illetén való meghamisítása ellen. Az olasz eredetű helyettes polgármester bátor tiltakozásának meg is adta az árát, mert a helytartó tanács megfosztotta állásától. Érdekes, hogy ez a népszámlálás 1851-ben 106 ezer lelket olvasott össze Pesten és ezek közül csak

32 ezer volt magyar. Érdekes az is, hogy ugyanakkor Buda ötvenezer lakója közül csak 7 és fél ezer volt magyar.

A Bach-korszak után a magyar szó jogáért folytatott harc egyre erőteljesebb lett és nagyon érdekes, hogy 1872-ben a Pest és Buda egyesítése körül folyó nagy vitákban *Szentkirályi Móric*, Pest szabad királyi város egykori főpolgármestere azzal a megokolással tiltakozott a két város fuziója ellen, hogy ha a két várost egyesítik, akkor Buda teljesen és végérvényesen elnémetesíti Pestet.

Ma már megállapíthatjuk, hogy Buda nem németesítette el Pestet, hanem Pest magyarosította meg Budát. De annyi bizonyos, hogy sok küzdelembe került, míg a német Pest-Budából magyar Budapest lett.